

יחידת מסע – אלישע

הקדמה

במסענו הנוכחי נפגוש את דמותו של אלישע הנביא. אלישע הוא תלמידו וממשיכו של הנביא אליהו. הוא חי ופעל בממלכת ישראל (שהייתה מפולגת ממלכת יהודה). בספר מלכים יש עליו סיפורים רבים (רובם מרוכזים בתחילת מלכים ב'). במהלך היכרותנו עם אלישע ופועלו לא נוכל לגעת בסיפורים כולם. ממילא המפגש שלנו עם דמותו יהיה חלקי, אבל למרות זה יש לנו הרבה מה ללמוד ממנו.

לפניכם רשימת הסיפורים (הכמעט מלאה) שיש לנו על אלישע (התעלמתי מכמה סיפורים גדולים, מפני שהם דורשים זמן רב ללימודם והם אינם ממוקדים רק באלישע).

1. הקדשת אלישע לנביא (מל"א ב', א-טו)
  2. פרידת אלישע מאליהו רבו (מל"ב ב', א-טו)
  3. ריפוי מי יריחו (מל"ב ב', יט-כב)
  4. ילדים ודובים* (מל"ב ב', כג-כה)
  5. אסוך השמן (מל"ב ד', א-ז)
  6. בן לשונמית (מל"ב ד', ח-לז)
  7. מות בסיר וביכורי הלחם (מל"ב ד', לח-מט)
  8. נעמן וצרעתו (מל"ב ה', א-יט)
  9. צרעת גיחזי* (מל"ב ה', כ-כז)
  10. גרזן (מל"ב ו', א-ז)
  11. סנוורים (מל"ב ו', ח-כג)
  12. השונמית מכה שנית* (מל"ב ח', א-ו)
  13. פרידה מאלישע (מל"ב י"ג, י-יט)
- [כוכבית מציינת סיפור שמהווה, במידת מה, המשך לסיפור קודם, ועל מנת להבין אותו יש להציץ קצת קודם על ההקשר שבו הוא מסופר]

במהלך מסע זה נלמד כמה מן הסיפורים עליו, אך מומלץ בחום לקחת שעה-שעתיים ולקרוא את הסיפורים כולם – ההנאה מובטחת!
גם במסע זה (כמו במסע הקודם) מומלץ לעבוד בזוגות (באופן פיזי או מקוון)

להיפגש: מה בין אליהו לאלישע? (צפייה בשיעור מוקלט)

אלישע הוא תלמידו של אליהו.
הסיפורים על אליהו מרוכזים ברוב הגדול בסופו של ספר מלכים א'.

כדי לעמוד על ייחודיותו של אלישע נכון להשוות אותו לדמותו של רבו – אליהו הנביא. במסגרת הלימוד הנוכחית לא נעשה זאת, אך כן נצפה בשיעור העוסק בכך. את השיעור יעביר לנו פרופסור יאיר זקוביץ, ונראה אותו כאן:

<https://www.youtube.com/watch?v=6dO1ih1BJNs>

בשיעור הדובר סוקר בקצרה כמה מן הסיפורים העוסקים בשתי הדמויות (כאשר רוב זמן השיעור מוקדש לעיסוק בדמותו של אליהו).

מטרתנו העיקרית היא להיזכר בסיפורים על אליהו כרקע ללימוד שלנו על אלישע – שאותו נעשה בהמשך המסע.

[הערה למורים: קיימים באינטרנט שיעורים רבים העוסקים בדמותו של אליהו וביחסה לדמותו של אלישע.

אני בחרתי דווקא בשיעור זה כיוון שהוא לא ארוך, אך הוא מקיף בצורה טובה את רוב הנקודות שיש להתייחס אליהן.

ומפני שמעביר אותו דובר רהוט ומעניין .

מורה שיעדיף להפנות את תלמידיו לסרטון אחר, להעביר בעצמו את השיעור בצורה פרונטאלית, או לוותר על שלב זה במסע – יוכל כמובן לעשות כראות עיניו.

אני לא מצאתי בסרטון תכנים שיכולים להיות בעייתיים, אך אם יש למישהו בעיה עקרונית עם דובר אקדמאי שאינו חובש כיפה –

הוא מוזמן לפעול כראות עיניו (ומשום שאני מודע שיש מורים כאלה טרחתי לציין כאן את הדבר)].

לחקור: לימוד סיפור ההקדשה של אלישע לנביא (מלכים א, פרק י"ט, פסוקים יט–כא)

קראו את הסיפור הבא, המתאר כיצד אליהו הולך וממנה את אלישע לנביא:

(יט) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת אֱלִישֶׁע בֶּן שָׁפְטָה
וְהוּא חָרַשׁ שָׁנִים עֶשֶׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִים
וַיַּעֲבֵר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֶדְרֵתוֹ אֵלָיו.
(כ) וַיַּעֲזֹב אֶת הַבָּקָר וַיֵּרֶץ אַחֲרַי אֵלָיו
וַיֹּאמֶר: אֲשָׁקֶה נָא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ!
וַיֹּאמֶר לוֹ: לָךְ שׁוֹב, כִּי מָה עֲשִׂיתִי לָךְ.
(כא) וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת צְמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבְכָלֵי הַבָּקָר בְּשֵׁלֶם הַבָּשָׂר
וַיִּתֵּן לָעָם וַיֵּאכְלוּ.
וַיִּקֶם וַיֵּלֶךְ אַחֲרַי אֵלָיו וַיִּשְׁרָתֵהוּ.

כעת ענו לעצמכם על השאלות הבאות:

1. האם לדעתכם אליהו מתואר בסיפור כמי שפועל מתוך שמחה או מתוך מרמור? נמקו ונסו לשער את סיבת הדבר.
2. כיצד אלישע מגיב למעשהו של אליהו? האם זה מפתיע אתכם?
3. מה אנחנו יכולים ללמוד מכך על יחסו של אלישע למשפחתו ולאנשים העובדים עימו?

מה היתה תחלתו של ר' אליעזר בן הורקנוס?
בן עשרים ושתים שנה היה ולא למד תורה. ואביו היה עשיר גדול והיו לו חורשים הרבה.
פעם אחת היו אחיו חורשים על גבי המענה והוא היה חורש בטרשים [=אדמה סלעית].
ישב לו והיה בוכה.
אמר לו אביו: מפני מה אתה בוכה? שמא מצטער אתה, שמא אתה חורש בטרשים? עכשו אתה חורש על גבי המענה.
ישב לו על גבי המענה והיה בוכה.
אמר לו אביו: מפני מה אתה בוכה? שמא מצטער אתה, שמא אתה חורש על גבי המענה?
אמר לו: לאו.
– ולמה אתה בוכה?
אמר לו: שאני מבקש ללמד תורה.
אמר לו: והלא בן עשרים ושתים שנה אתה – ואתה מבקש ללמד תורה? אלא קח לך אשה ותוליד לך בנים – ואתה מוליכם לבית הספר.

פעם אחת אמר: אלף ואלמד תורה לפני רבן יוחנן בן זכאי,
אמר לו אביו: אי אתה טועם עד שתתחרש מלוא מענה.
השכים וחרש מלוא מענה.
נפלה פרתו ונשברה רגלה. אמר: לטובתי נשברה רגל פרתי.
ברח והלך לו אצל רבן יוחנן בן זכאי בירושלים... [מתוך ספר האגדה]

הצביעו על נקודת דמיון משותפת בין שני הסיפורים ועל נקודת הבדל משמעותית.

5. כיצד לדעתכם היה מגיב ר' אליעזר לו אליהו היה מגיע אליו בזמן שהוא עבד בשדה?
6. האם אפשר לומר ש"אליהו אכן הגיע" גם אליו? נמקו.

שאלת בונוס: האם אליהו (או גילוי אליהו) יכול להגיע גם אלינו ולזרוק לנו הזדמנות לחיים של משמעות ועבודת ה'?

האם נדע להיענות לכך? האם זה כבר קרה לנו? חוו את דעתכם.

[מיומנות: השוואה]

בתחנה זו במסענו ערכנו השוואה בין סיפור מקראי לסיפור מדרשי.
שני הסיפורים מתארים בחור שעובד בשדה ומגיע נקודת מפנה פתאומית שמביאה אותו לחולל שינוי בחייו ולהפוך לאיש דת.

באמצעות העמידה על הדומה והשונה בכל אחד מן הסיפורים הצלחנו להכיר אותם טוב יותר (ובעיקר את הסיפור השני שמתכתב ביודעין עם הסיפור הראשון)

להיפרד – חילופי המשמרות של אליהו ואלישע (מלכים ב, פרק ב', פסוקים א–טו)

בתחנה הקודמת ראינו כיצד אליהו מופיע לפתע פתאום בשגרת חייו של אלישע, מושך אותו ממנה, והופך אותו לשוליה שלו.

כך, בבת אחת, אלישע הופך לנביא. אבל עדיין הוא הסגן של אליהו.

כעת נלמד את הסיפור שבו אליהו מפנה את הבמה ומשאיר את אלישע לבדו בשטח – לשמש כיוורש שלו בתפקיד הנביא הלאומי.

הסיפור מופיע בפרק ב' של ספר מלכים ב ונקרא אותו כעת.

קראו את הסיפור וענו לעצמכם על השאלות שאחריו:

(א) ויהי בהעלות ה' את אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן הגלגל.

(ב) ויאמר אליהו אל אלישע שב נא פה כי ה' שלחני עד בית אל,

ויאמר אלישע חי ה' וחי נפשך אם אעזבך

וירדו בית אל.

(ג) ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום ה' לקח את אדניך מעל ראשך?

ויאמר גם אני ידעתי החשו.

(ד) ויאמר לו אליהו אלישע שב נא פה כי ה' שלחני יריחו,

ויאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך

ויבאו יריחו.

(ה) ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום ה' לקח את אדניך מעל ראשך?

ויאמר גם אני ידעתי החשו.

(ו) ויאמר לו אליהו שב נא פה כי ה' שלחני הירדנה

ויאמר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך וילכו שניהם.

(ז) וחמשים איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק ושניהם עמדו על הירדן.

(ח) ויקח אליהו את אדרתו ויגלם ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם בחרבה.

(ט) ויהי כעברם ואליהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך

ויאמר אלישע יהי נא פי שנים ברוחך אלי.

(י) ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה.

(יא) ויהי המה הלכים הלוך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים.

(יב) ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים.

(יג) וירם את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו וישב ויעמד על שפת הירדן.

(יד) ויקח את אדרת אליהו אשר נפלה מעליו ויכה את המים ויאמר איה ה' אלהי אליהו אף הוא ויכה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו אלישע.

(טו) ויראהו בני הנביאים אשר בירחו מנגד ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע ויבאו לקראתו וישתחוו לו ארצה.

הנחיות:

סמנו את המשפט החוזר שאליהו אומר לאלישע פעם אחר פעם בצבע אדום, ואת תשובת אלישע בצבע כחול.

סמנו את שאלת בני הנביאים החוזרת בצבע ירוק ואת תשובת אלישע בצבע כתום.

כעת ענו לעצמכם על השאלות הבאות:

1. האם לדעתכם אליהו מעוניין שאלישע ילווה אותו? נמקו.
2. כיצד בני הנביאים שהם פוגשים בדרך מתייחסים לאלישע? מה ניתן ללמוד מכך על מעמדו שלו?
3. האם יש בסיפור זה מבחן לאלישע? האם הוא עומד בו?
4. האם ניתן לראות באלישע את ממשך דרכו של אליהו? נמקו.
5. מה ניתן ללמוד מסיפור זה על אופיו של אלישע?
6. איזה חפץ בסיפור מסמל לדעתכם את התפקיד של אליהו?

ליישם: הקבלה בין דמותו של אלישע לדמות תורנית בת דורנו (משימת חקר)

כפי שראינו בתחילת מסענו, ישנם לא מעט סיפורים על אלישע. כעת נלמד כמה סיפורים שמאירים פן מסוים באופיו של אלישע. לפניכם ארבעה נושאים. אתם צריכים לבחור נושא אחד שאותו תלמדו. בכל נושא נלמד כמה מהסיפורים העוסקים באלישע. הסיפורים עצמם מתייחסים לרשימת הסיפורים שפגשנו למעלה, ואשר מופיעה לכם כאן מתחת להנחיות. תחילה – פתחו תנ"ך וקראו את הסיפורים. מתוך סיפורים תצטרכו לנסות ולגבש תכונה או קו רעיוני שמאפיין את אלישע ואת פועלו. לאחר מכן תתבקשו לחקור וללמוד אודות דמות נוספת שפעלה בדורות האחרונים שלנו, שיש לה מכה משותף עם התכונה או האופי שפגשנו באותם סיפורים על אלישע המאירים אותה.

בתחנה זו במסענו תתבקשו לכתוב את תשובותיכם.

בהצלחה.

רשימת הסיפורים:

1. הקדשת אלישע לנביא (מל"א ב', א-טו)
2. פרידת אלישע מאליהו רבו (מל"ב ב', א-טו)
3. ריפוי מי יריחו (מל"ב ב', יט-כב)
4. ילדים ודובים* (מל"ב ב', כג-כה)
5. אסוך השמן (מל"ב ד', א-ז)
6. בן לשונמית (מל"ב ד', ח-לז)

7. מות בסיר וביכורי הלחם (מל"ב ד', לח-מט)
  8. נעמן וצרעתו (מל"ב ה', א-יט)
  9. צרעת גיחזי* (מל"ב ה', כ-כז)
  10. גרזן (מל"ב ו', א-ז)
  11. סנוורים (מל"ב ו', ח-כג)
  12. השונמית מכה שנית* (מל"ב ח', א-ו)
  13. פרידה מאלישע (מל"ב י"ג, י-יט)
- [כוכבית מציינת סיפור שמהווה, במידת מה, המשך לסיפור קודם, ועל מנת להבין אותו יש להציץ קצת קודם על ההקשר שבו הוא מסופר]

נושא א: הנביא המלומד במופתים

קראו מהתנ"ך את סיפורים 3, 7, 10, 12 מרשימת הסיפורים.

1. סכמו בכמה מילים את המתרחש בכל אחד מן הסיפורים.
2. נסו לעמוד על המכנה המשותף לכל הסיפורים.
3. מתוך סיפורים אלו בלבד – כיצד נוכל לאפיין את תפקידו הרוחני של הנביא בעם ישראל?
4. קראו באינטרנט (ולא רק בויקיפדיה!) על דמותו של הבבא סאלי – הרב ישראל אבוחצירא.
  - א. כתבו בקצרה שניים - שלושה סיפורים אודותיו.
  - ב. האם תוכלו לעמוד על קווי דמיון בינו לבין אלישע? נמקו והסבירו את תשובתכם.

נושא ב: הנביא המורה

קראו מהתנ"ך את סיפורים 5, 6 מרשימת הסיפורים.

1. סכמו בכמה מילים את המתרחש בכל אחד מן הסיפורים.
2. ביחס לסיפור 5 – מה היה התנאי שאלישע דרש לשם ביצוע הנס? מה ניתן ללמוד מכך?
3. ביחס לסיפור 6 – יש הרואים בסיפור זה שיעור שה' נותן לאלישע, כאשר הוא מנסה ללמד אותו על מגבלות כוחו של הנביא ועל האחריות שעליו לקחת ביחס למעשיו. האם אתם יכולים להסביר גישה זו לאור המסופר? ענו בהרחבה.
4. האם לדעתכם גם האישה השונמית עוברת תהליך חינוכי במהלך הסיפור? נמקו.

[ניתן להיעזר בשיעורו הקצר של הרב בזק.

  - א. כנסו ליוטיוב וכתבו: "שיח בית המדרש על פרשנות התנ"ך בדורנו - הרב אמנון בזק והרב אליעזר קשתיאל".
  - ב. עברו לדקה 25:25 והקשיבו לשיעורו הקצר של הרב בזק.]

נושא ג: הנביא המלווה את החיל

קראו מהתנ"ך את סיפורים 8, 11 מרשימת הסיפורים.

1. סכמו בכמה מילים את המתרחש בכל אחד מן הסיפורים.
2. נסו לעמוד על המכנה המשותף לכל הסיפורים.
3. מתוך סיפורים אלו בלבד – כיצד נוכל לאפיין את תפקידו הרוחני של הנביא בעם ישראל?
4. קראו באינטרנט על דמותו של הרב שלמה גורן. האם תוכלו לעמוד על קווי דמיון בינו לבין אלישע? נמקו והסבירו את תשובתכם.

נושא ד: הנביא הקנאי לכבודה של תורה

קראו מהתנ"ך את סיפורים 4, 9 מרשימת הסיפורים.

- א. סכמו בכמה מילים את המתרחש בכל אחד מן הסיפורים.
- ב. נסו לעמוד על המכנה המשותף לכל הסיפורים.
- ג. מתוך סיפורים אלו בלבד – כיצד נוכל לאפיין את תפקידו הרוחני של הנביא בעם ישראל?
- ד. קראו באינטרנט על דמותו של הרב יחיא קפאח. האם תוכלו לעמוד על קווי דמיון בינו לבין אלישע? נמקו והסבירו את תשובתכם.

להיפרד: פרידה מאלישע (מלכים ב, פרק י"ג, פסוקים יד-כ)

כעת נלמד את הסיפור האחרון על אלישע – סיפור מותו.
נתחיל בקריאת הסיפור עצמו:

(יד) וְאֵלִישָׁע חָלָה אֶת חָלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ
וַיֵּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶךְ עַל פָּנָיו וַיֹּאמֶר: אֲבִי אֲבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו.
(טו) וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלִישָׁע: קַח קֶשֶׁת וְחֲצִים.
וַיִּקַּח אֵלָיו קֶשֶׁת וְחֲצִים.
(טז) וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: הֲרֹכֵב יָדָךְ עַל הַקֶּשֶׁת.
וַיִּרְכֹּב יָדָיו.
וַיִּשֶׂם אֵלִישָׁע יָדָיו עַל יְדֵי הַמֶּלֶךְ.
(יז) וַיֹּאמֶר: פָּתַח הַחַלּוֹן קְדָמָה.
וַיִּפְתָּח.
וַיֹּאמֶר אֵלִישָׁע: יָרַח.
וַיֹּר.
וַיֹּאמֶר: חֵץ תִּשׁוּעָה לְהוֹיָהוּ וְחֵץ תִּשׁוּעָה בְּאַרְם וְהִכִּיתָ אֶת אַרְם בְּאַפֶּק עַד כְּלָה.
(יח) וַיֹּאמֶר: קַח הַחֲצִים.
וַיִּקַּח.
וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: הֵן אֶרְצָה.
וַיֵּךְ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וַיַּעֲמֵד.

(יט) וַיִּקְצֹף עָלָיו אִישׁ הָאֶלֶּל־לְהִיִּם וַיֹּאמֶר: לְהַכּוֹת חֲמֹשׁ אוֹ שֵׁשׁ פְּעָמִים, אֲזִי הַכִּיתִי אֶת אֲרָם עַד כָּלֵה וַעֲתָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים תִּכֶּה אֶת אֲרָם!
(כ) וַיִּמַּת אֱלִישָׁע וַיִּקְבְּרוּהוּ [...]

כעת ענו לעצמכם על השאלות הבאות:

1. מה ניתן ללמוד על מעמדו של אלישע מן היחס שאותו הוא מקבל ממלך ישראל?
2. מה הדבר שמטריד את הנביא בשעותיו האחרונות?
3. מה ניתן ללמוד מדבר זה על דמותו?

לסכם לשתף (משימת סיכום מסע: כתיבת הספד קצר על דמותו של אלישע)

את הלימוד שלנו במסע זה ננסה לסכם באמצעות כתיבת הספד על אלישע.

כתבו הפד לא ארוך, אך נסו להיות מדויקים ואמיתיים.

בהספדכם התייחסו לתכונות השונות של הנביא (שלמדתם מתוך הסיפורים ומתוך השיעורים הקצרים של הזוגות האחרים).

תנסו שלא להשתמש בקלישאות ובנוסחאות כלליות מאוד (כמו: "איזה איש גדול" "איזה נביא עצום"), אלא להתייחס יותר למאפייניו של הנביא כפי שראינו אותם מהסיפורים השונים ולמעשים הספציפיים שלנו שעליהם למדנו במסע זה.

מומלץ לחשוב תחילה על משהו שקיבלתם מהנביא או תכונה שאתם מעריכים בו ולהתנמדק בה בכתיבת ההספד.

כתיבת ההספד תעזור לנו להבין מדוע אלישע נבחר להיות דמות מופת, ועד כמה יש לנו כה הרבה לקבל וללמוד ממנו.

(השיתוף בהספדים יעשה בדרך שהמורה שלכם יבחר. אני ממליץ לתלות אותם בקיר שיתופי)